

Попередження булінгу в освітньому середовищі

Миропольська Богдана, заступник директора з навчально-виховної роботи Старокостянтинівської загальноосвітньої школи I-III ступенів №7 Старокостянтинівської міської ради Хмельницької області

Завданнями діяльності щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в закладі освіти є:

створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти, що включає психологічну та фізичну безпеку учасників освітнього процесу;

визначення стану, причин і передумов поширення булінгу (цькування) в закладі освіти;

підвищення рівня поінформованості учасників освітнього процесу про булінг (цькування);

формування в учасників освітнього процесу нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, усвідомлення булінгу (цькування) як порушення прав людини;

заохочення всіх учасників освітнього процесу до активного сприяння запобіганню булінгу (цькуванню).

06.10.2024 року набрав чинності Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання насильству та унеможливлення жорстокого поводження з дітьми”, яким були внесені зміни до Законів України “Про охорону дитинства”, “Про освіту” та інших законів.

Відповідно до внесених змін, зокрема змін до частини третьої статті 26 Закону України “Про освіту” до обов'язків керівників закладів освіти належить:

розгляд усних та письмових заяв (скарг, повідомлень) про випадки насильства або жорстокого поводження з дитиною в закладі освіти протягом однієї доби з моменту надходження та у разі виявлення ознак насильства або жорстокого поводження **невідкладно повідомляє про це батьків, інших законних представників дитини, а також письмово повідомляє уповноважений підрозділ органу Національної поліції України та службу у справах дітей**

Неповідомлення поліції про булінг несе за собою покарання. Якщо керівник закладу освіти не повідомив поліцію про випадки булінгу учасника освітнього процесу – це карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до одного місяця з відрахуванням до 20% заробітку (стаття 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

сприяє проходженню особами, які вчинили насильство або жорстоке поводження з дитиною, стали свідком або постраждали від насильства або жорстокого поводження, відповідної програми для таких осіб

ЗВЕРТАЮ УВАГУ, ЩО

БУЛІНГ є насильством над дитиною та формою жорстокого поводження з дитиною. Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання насильству та унеможливлення жорстокого поводження з дітьми” **розширює поняття жорстокого поводження з дитиною, включаючи поняття булінгу, а саме:**

Булінг (цькування) - психологічне, фізичне, економічне чи сексуальне насильство, тобто будь-яке умисне діяння (дія або бездіяльність), у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, яке систематично вчиняється особою стосовно дитини, з якою вони є учасниками одного колективу, або дитиною стосовно іншого учасника одного колективу та яке порушує права, свободи, законні інтереси потерпілої особи та/або перешкоджає виконанню нею визначених законодавством обов’язків (стаття 1 Закону України “Про охорону дитинства”).

Жорстоке поводження з дитиною - будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства над дитиною, зокрема домашнього насильства, насильства за ознакою статі, булінгу (цькування), мобінгу (цькування), а також будь-які незаконні угоди стосовно дитини, зокрема вербування, переміщення, переховування, передача або одержання дитини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану дитини (стаття 1 Закону України “Про охорону дитинства”).

Відповідно чинному законодавству України, зокрема Закону України "Про освіту" та наказу МОН № 1646 від 28.12.2019 "Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти".

Антибулінгова політика

Положення про запобігання та протидію насильству та жорстокому поведженню з дітьми

Правила поведінки для всіх учасників освітнього процесу

План заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу.

Оцінка освітнього середовища та психологічного клімату

Анкетування

Спостереження

Фокус-групи

Система повідомлення та реагування на випадки булінгу

Порядок подання та розгляду заяв про випадки булінгу (цькування) в закладі

Порядок реагування на доведені випадки булінгу

Оцінка превентивних заходів та просвітницької роботи

Положення

про комісію з розгляду випадків булінгу

Аналіз кадрового забезпечення та підвищення кваліфікації

План заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу

Розроблення, затвердження та оприлюднення Плану забезпечує керівник закладу освіти в межах наданих йому повноважень щодо створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти, вільного від будь-яких форм насильства та дискримінації, в тому числі булінгу (цькування).

План розробляється до початку навчального року. Протягом навчального року керівник закладу освіти забезпечує проведення моніторингу (за потреби, але не рідше одного разу на півріччя) ефективності виконання Плану та внесення (за потреби) до нього змін.

До заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти, належать заходи щодо:

організації належних заходів безпеки відповідно до законодавства (пост охорони, відеоспостереженням за місцями загального користування тощо);
організації безпечного користування мережею Інтернет під час освітнього процесу;
контролю за використанням засобів електронних комунікацій малолітніми чи неповнолітніми здобувачами освіти під час освітнього процесу;
розвитку соціального та емоційного інтелекту учасників освітнього процесу, зокрема:
розуміння та сприйняття цінності прав та свобод людини, вміння відстоювати свої права та поважати права інших;
розуміння та сприйняття принципів рівності та недискримінації, поваги до гідності людини, толерантності, соціальної справедливості, доброчесності, вміння втілювати їх у власні моделі поведінки;
здатності попереджувати та розв'язувати конфлікти ненасильницьким шляхом;
відповідального ставлення до своїх громадянських прав і обов'язків, пов'язаних з участю в суспільному житті;
здатності визначати, формулювати та аргументовано відстоювати власну позицію, поважаючи відмінні від власних думки/позиції, якщо вони не порушують прав та гідності інших осіб;
здатності критично аналізувати інформацію, розглядати питання з різних позицій, приймати обґрунтовані рішення;
здатності до комунікації та вміння співпрацювати для розв'язання різних суспільних проблем, зокрема шляхом волонтерської діяльності тощо;
підвищення рівня обізнаності учасників освітнього процесу про булінг (цькування), його причини та наслідки, порядок реагування на випадки булінгу (цькування) тощо;

Комісія з розгляду випадків булінгу

Склад комісії затверджує наказом керівник закладу освіти.

Комісія виконує свої обов'язки на постійній основі.

Склад комісії формується з урахуванням основних завдань комісії.

Комісія складається з голови, заступника голови, секретаря та не менше ніж п'яти її членів.

До складу комісії входять педагогічні працівники, у тому числі практичний психолог та соціальний педагог (за наявності) закладу освіти, **представники служби у справах дітей та центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.**

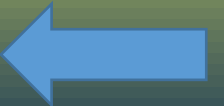
До участі в засіданні комісії за згодою залучаються батьки або інші законні представники малолітніх або неповнолітніх сторін булінгу (цькування), а також можуть залучатися сторони булінгу (цькування), представники інших суб'єктів реагування на випадки булінгу (цькування) в закладах освіти.

Головою комісії є керівник закладу освіти.

Голова комісії визначає функціональні обов'язки кожного члена комісії. У разі відсутності голови комісії його обов'язки виконує заступник голови комісії.

Формою роботи комісії є засідання, які проводяться у разі потреби. Дату, час і місце проведення засідання комісії визначає її голова.

Строк розгляду комісією заяви або повідомлення про випадок булінгу (цькування) в закладі освіти та виконання нею своїх завдань не має перевищувати десяти робочих днів із дня отримання заяви або повідомлення керівником закладу освіти.

Дієвим інструментом та вдалою превентивною технологією створення простору довіри та безпеки, є документ закладу «Кодекс безпечного освітнього середовища»

передбачає навчання учнів, батьків, працівників школи правил безпечної поведінки особистості, формування навичок уникнення потенційних ризиків та небезпек, а також навичок подолання труднощів у житті

Основні завдання КБОС

Виявити чинники, які перешкоджають безпеці учасників освітнього процесу.

Відпрацювати систему узгоджених поглядів і уявлень учнів, педагогів, психологів, батьків на освітнє середовище школи.

Відпрацювати конкретні та чіткі правила поведінки здобувачів освіти у навчальному закладі.

Скласти доступний алгоритм реагування та протидії булінгу.

Обґрунтувати умови організації безпечного освітнього середовища та вимоги (критерії) до його ефективної організації для кожного учасника освітнього процесу.

Сформулювати конкретні рекомендації учням, педагогічним працівникам, адміністрації школи, батькам щодо організації безпечного середовища в навчальному закладі.

Аналіз нормативної бази дозволив виокремити складові

АНТИБУЛІНГОВОЇ ПОЛІТИКИ

ФІЗИЧНА БЕЗПЕКА

це система умов, які забезпечують захист здоров'я і життя дітей протягом усього освітнього процесу

ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

середовище, вільне від проявів психологічного насильства у взаємодії людей, що сприяє задоволенню основних потреб в особистісно довірчому спілкуванні

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА

умови життєдіяльності соціуму, його структури, за яких забезпечується збереження якісної інформації з об'єктивно обумовленими інноваціями в ній, вільне і відповідне власній природі її функціонування

Постановою Кабінету Міністрів України від 04 червня 2025 р. № 658 затверджено ТИПОВУ ПРОГРАМУ УНЕМОЖЛИВЛЕННЯ НАСИЛЬСТВА ТА ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ДІТЬМИ відповідно до частини 6 статті 10 Закону України “Про охорону дитинства”.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2025-%D0%BF#Text>

Цей документ повинен забезпечити:

- створення середовища, вільного від насильства та жорстокого поводження з дитиною;
- запровадження системи інформування про випадки (або підозру на випадки) насильства та жорстокого поводження з дітьми;
- забезпечення оперативного розгляду цих випадків та реагування на них.

Типова програма унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дітьми містить:

перелік превентивних заходів, із виявлення і реагування на випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми,

заходів з навчання та підвищення обізнаності унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дітьми,

заходи з моніторингу та оцінки виконання програми,

заходи з інформування (розміщення у доступних місцях для дітей та батьків, інших законних представників інформаційних матеріалів (плакатів, брошур із контактами служб допомоги, контактних номерів телефонів для анонімного звернення).

На основі Типової програми заклади освіти мають розробити

Положення про запобігання та протидію насильству та жорстокому поведженню з дітьми

У Положенні обов'язково визначаються суб'єкти виконання Типової програми (адміністрація, волонтери, працівники, інші залучені фахівці, які контактують із дітьми), до кого застосовується Типова програма, вимоги щодо політики найму працівників суб'єкта роботи з дітьми та молоддю, пов'язані із політикою запобігання насильству (перевірка кандидатів на наявність судимостей, рекомендації), вимоги щодо навчання персоналу (обов'язкові навчання з питань захисту прав дитини) (пункт 6 Типової програми).

Керівник закладу освіти:

- затверджує Положення про запобігання та протидію насильству та жорстокому поведженню з дітьми з урахуванням Типової програми;
- є відповідальним за його реалізацію;
- забезпечує оприлюднення цього положення;
- ознайомлення з ним своїх працівників;
- здійснює контроль за виконанням Положення.

Затверджує:

- ✓ форми первинного повідомлення про підозру на випадок насильства щодо дитини;
- ✓ форми реєстрації внутрішнього інциденту (журналу безпеки) або ведення обліку внутрішніх інцидентів (повідомлень про випадки насильства та жорстокого поведження з дитиною) в інший спосіб за рішенням суб'єкта роботи з дітьми та молоддю;
- ✓ форми анкети анонімного опитування для дітей;
- ✓ спосіб інформування дітей, батьків або інших законних представників дитини, працівників суб'єкта роботи з дітьми та молоддю з питань унеможливлення насильства та жорстокого поведження з дітьми.

Освіта в умовах війни — це діяльність у режимі особливої відповідальності, працездатності, наполегливості, єдності, відкритості та підтримки.

Запобігання насильству
передбачає створення

Школи – простору безпеки, довіри та взаємопідтримки

Простір, де кожна дитина може навчатися і розвиватися в атмосфері довіри і зростання.

Простір, у якому кожен учень, педагог і працівник школи почувається захищеним фізично, психологічно та емоційно.

Відсутність булінгу, дискримінації та агресії, що забезпечується не лише правилами, а й культурою взаємоповаги, яку виховують у шкільному колективі.

Не просто відсутність загроз, а цілісна система, що сприяє гармонійному розвитку особистості, формує впевненість у собі та готує дітей до життя у великому світі.

Наскрізною лінією має стати прагнення працівників закладів освіти на практиці реалізувати формулу:

**БЕЗПЕЧНЕ
СЕРЕДОВИЩЕ**

**БЕЗПЕЧНИЙ
ДОРΟΣЛИЙ**

**ДИТИНА В
БЕЗПЕЦІ**

У фізично безпечному, прогнозованому для дитини просторі, який максимально підготовлений для взаємодії з нею та убезпечений від будь-якого насильства, поруч має бути безпечна доросла людина. Лише поруч із доброзичливим, уважним, емпатійним дорослим, який завжди прагне діяти в найкращих інтересах дитини, вона справді зможе відчувати себе захищеною в будь-якому фізично безпечному місці.

Забезпечити фізичну та психологічну безпеку у школі.

Сприяти розвитку довірливих відносин між учасниками освітнього процесу.

Формувати культуру взаємопідтримки та емпатії.

Навчити учасників осв.пр. конфлікт-менеджменту та ненасильницькій комунікації.

Раджу ознайомитися

Корисні посилання щодо
теми антибулінгу

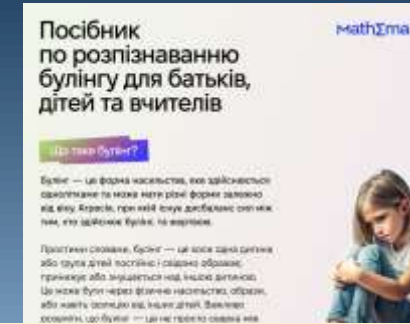

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

<https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/>

<https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/2019-11-25-protydiy-bullying.pdf>

<https://mathema.me/wp-content/uploads/2024/09>

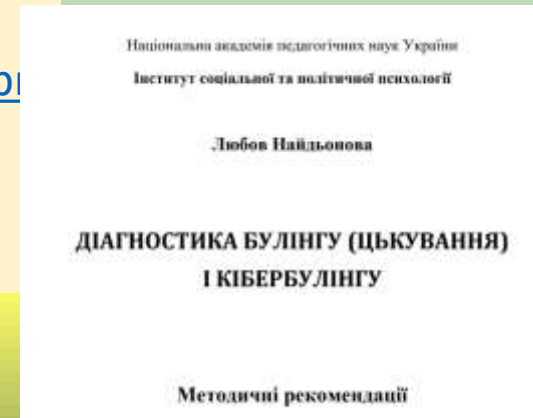
<https://drive.google.com/file/d/1jUZUHmEyu0zLQ>

<https://www.no-bully.org/library/books/book ISBN 978-966-421-313-1>

<https://www.no-bully.org/library/books/book ISBN 978-966-421-309-4>

https://drive.google.com/file/d/1pwU_1jj8x6vobW7INmRs5Gcs19UYtrwx/view

Рекомендую скористатися корисними матеріалами із протидії різним формам насильства, розміщеними на сайті ДНУ «ІМЗО» МОН України:

ДЕРЖАВНА
НАУКОВА
УСТАНОВА

Матеріали щодо протидії сексуальному насильству (URL:<http://surl.li/awyglm>).

Міжнародні і національні документи щодо захисту прав дитини (URL: <http://surl.li/eaqrmu>).

Навчальні програми щодо захисту прав дітей (URL: <http://surl.li/yplsva>).

Перелік навчальних і виховних програм з питань запобігання та протидії домашньому насильству (URL: <http://surl.li/tbfevc>).

Безпека в Інтернеті (матеріали і ресурси) (URL: <https://salo.li/BC8cE14>).

Добірка змістовних мультфільмів про події з життя тих, хто відрізняється від більшості у спільноті, їхній емоційний стан та способи вирішення конфліктних ситуацій.

<https://www.youtube.com/watch?v=jEIXGwsXNPU&t=1s> (Гидке каченя)

<https://www.youtube.com/watch?v=8-kWT-rNoEE> (Курка яка несла всяку всячину)

<https://www.youtube.com/watch?v=Lz3KYrPQaN0> (Про пташок)

<https://www.youtube.com/watch?v=8guUDoMg3sg> (Жив собі чорний кіт)

https://www.youtube.com/watch?v=m33_b04Az5U (Квіти дружби)

https://znayshov.com/News/Details/kinoperehliad_Yak_zasib_prottydii_bulin_hu_17_filmiv_dlia_shkoliariv_Yikhnikh_batkiv_ta_vchyteliv (17 фільмів для батьків, вчителів, учнів)

НОРМАТИВНА БАЗА

1. [Закон України «Про охорону дитинства»](#)
2. [Закон України «Про захист суспільної моралі»](#)
3. [Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»](#)
4. [Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»](#)
5. [Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу \(цькуванню\)»](#)
6. [Закон України «Про освіту»](#)

7. [Указ Президента України від 21 вересня 2020 року №398/2020 «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства»](#)
8. [Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі»](#)
9. [Конвенція Ради Європи про попередження насильства щодо жінок та домашнього насильства та боротьбу з цими явищами, Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека»](#)
10. [Наказ МОН від 22.05.2018 № 509 “Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України”](#)
11. [Наказ МОН від 28.12.2019 № 1646 “Деякі питання реагування на випадки булінгу \(цькування\) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти”](#)
12. [Наказ МОН від 26.02.2020 № 293 “Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу \(цькуванню\) в закладах освіти”](#)
13. [Наказ МОН від 20.03.2020 №420 “Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 26 лютого 2020 року № 293”](#)
14. [Лист МОН від 28.10.2014 № 1/9-557 “Методичні рекомендації щодо взаємодії педагогічних працівників у навчальних закладах та взаємодії з іншими органами і службами щодо захисту прав дітей”](#)
15. [Лист МОН від 02.10.2018 №1047 “Про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами”](#)
16. [Лист МОН від 18.05.2018 № 1/11-5480 “Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству”](#)
17. [Лист МОН від 29.01.2019 № 1/11-881 “Рекомендації для закладів освіти щодо застосування норм Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу \(цькуванню\)” від 18 грудня 2018 р. №2657-VIII”](#)
18. [Лист МОН України від 14. 08. 2020 року №1/9-436 “Про створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти та попередження протидії булінгу \(цькуванню\)”](#)

Виховуючи дітей, ми виховуємо майбутню історію нашої країни, а значить і історію світу.